

بررسی سبک‌شناسانه لایه بلاغی در غزل شاعران زن دفاع مقدس

(۱۳۸۵-۱۳۹۵ ه. ش)

مهدیه مخبری (کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات)

دکتر سپیده یگانه (استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه الزهرا س)

دکتر سپیده جواهری

چکیده

بخش قابل توجهی از شعر دفاع مقدس سروده زنان شاعر است که آثارشان به شایستگی، بر غنای ادبیات پایداری ایران، افزوده است. در این میان قالب غزل بیشترین بسامد را به خود اختصاص داده است؛ از این رو غزل سروده‌های زنان، که در دهه اخیر (۱۳۸۵-۱۳۹۵) منتشر شده‌اند، از منظر لایه بلاغی بررسی و تحلیل شد. لایه بلاغی یکی از پنج لایه تشکیل‌دهنده شعر (آوایی، واژگانی، نحوی، بلاغی، ایدئولوژیک) است که در مطالعات سبک‌شناسانه به آن پرداخته می‌شود. در این لایه دو مقوله معانی و بیان مورد بررسی و تحلیل قرار می‌گیرند. غزل سروده‌های شاعران زن دفاع مقدس، در بازه زمانی مذکور، دارای بیانی تشبیهی است که بیشترین نمود آن در اضافات تشبیهی جلوه‌گر شده است. تسلط بیانی تشبیه، نشان‌دهنده تمایل شاعران به تخیل و دوری از واقعیت‌گرایی صرف است؛ هرچند که تشبیه، به دلیل حضور هر دو طرف تشبیه، از تخیل کمتری نسبت به استعاره برخوردار است. دوری از اغراق، تمایل به سادگی و تصویرسازیهای شفاف و زودیاب از دیگر ویژگیهای برآمده از تشبیهات است. سطح معانی آثار مبتنی بر بسامد اغراض ثانوی جملات خبری و کارکرد اخباری زبان است؛ بیشترین اغراض ثانوی به «اظهار تأثر و اندوه» اختصاص دارد که در ادبیات پایداری دوره پسا جنگ، بسامدی معنادار است. فراوانی شبه‌جمله‌ها و

اطناب از دیگر ویژگیهای بلاغی است که در راستای هدف انگاره‌ای سروده‌ها، که همان انتقال تأثر و اندوه به مخاطب است، قرار میگیرد.

کلیدواژه‌ها: سبک‌شناسی لایه‌ای، غزل دفاع مقدس، شاعران زن، لایه بلاغی.

۱ - مقدمه

۱-۱. بیان مسئله

تداوم شعر دفاع مقدس در تاریخ ادبیات معاصر، آن را به جریانی پویا و زنده تبدیل کرده و شناخت آن، نیازمند انجام پژوهشهای مستمر و روشمند است. سبک‌شناسی یکی از رویکردهای علمی و پایه‌ی رویکردهای تحلیلی دیگر، از جمله جریان‌شناسی است. از این‌رو، برآیند سبک‌شناسی آثار، علاوه بر بررسی سبک فردی آثار، زمینه‌ساز مطالعات سبکی کلان و جریان‌شناسی است. دفاع مقدس از جمله رویدادهای تاریخی است که در تمامی شئون زندگی مردم ایران تأثیرگذار بوده است؛ این روند با اتمام تاریخی جنگ عراق علیه ایران، پایان نیافت و تا امروز بر ابعاد مختلف زیستی ایرانیان، به‌ویژه هنر و ادبیات، نمود چشمگیر دارد. برگزاری همایشهای مرتبط، انتشار مجموعه شعرهای گروهی و انفرادی و مقاله‌های علمی همگی نشان‌دهنده بقای پیامدهای دفاع مقدس در شعور اجتماعی مردم است. در کارنامه شعر دفاع مقدس، سهم قابل‌توجهی به شاعران زن اختصاص داده شده است. از این‌رو، پرداختن به سروده‌های زنان، میتواند زمینه‌ساز غنای مطالعاتی شعر دفاع مقدس باشد. از آنجاکه غزل دارای بیشترین بسامد در اشعار موردبررسی است، از این‌رو پژوهش بر قالب غزل و محدوده زمانی دهه اخیر متمرکز شد.